

Espais
de la **Batalla**
de l'Ebre

Les terres **ferides**

Didàctica de la Batalla de l'Ebre.

Comprendre el valor de la pau des de la tragèdia de la guerra.

Dossier del professorat

● Presentació

El dossier que presentem s'adreça en general als alumnes de 3r. i 4t. d'ESO i als de Batxillerat. Dins de l'ampli ventall dels quatre cursos, pot resultar més útil als del darrer curs de l'ESO, els quals en el programa de la matèria de Ciències Socials i Història veuen els continguts referits a la Guerra Civil Espanyola i , dins d'ella, encara que molt breument, la batalla de l'Ebre. A més, resulta especialment indicat als de 1r. de Batxillerat que cursen Història del Món i als de 2n. de Batxillerat que dins de la matèria d'Història tenen, com un dels temes principals, tot el període de la Guerra Civil Espanyola on s'inclou, amb més detall, la batalla de l'Ebre.

El dossier, dividit en dos parts, l'enquesta/recerca inicial i el testimoni d'un soldat, vol formar tot un conjunt amb la visita als espais de la batalla de l'Ebre, portada a terme durant un dia. La interrelació dels tres elements s'encamina a afavorir, en la mesura del que és possible, la identificació de l'alumne amb les peripècies d'un jove convertit en soldat i fer-li sentir, ni que sigui per un moment, el que es vivia enmig de la batalla.

● Objectius

L'objectiu primordial és ajudar a comprendre, a través dels fets de la batalla de l'Ebre, el que significa la guerra, considerada com la major tragèdia comunitària desencadenada pel propi home, i, per contrast, el valor de la pau com a base fonamental de la societat i fita essencial de les relacions humanes. Estretament lligat a l'esmentat propòsit, es troba el desig de donar a conèixer uns fets transcendents en la nostra història recent, la Guerra Civil i, singularment, la més dura i decisiva de les batalles, la de l'Ebre. Per aconseguir l'esmentat propòsit, es pretén, com ja s'ha dit, apropar la sensibilitat de l'alumnat al tema pel camí de fer-li sentir les vivències dels soldats, enfrontant-lo al significat humà i a les conseqüències que genera la guerra per sobre del detallisme històric. Conjuntament a aquesta sensibilització es busca que l'alumnat capti el significat històric de l'esdeveniment.

És per aquests motius que el dossier desitja defugir la sensació que es tracta d'un treball de classe més. Vol engrescar i suggerir, no obligar ni determinar un treball suplementari, sinó donar a conèixer i fer sentir unes vivències humanes en una situació límit, la guerra, en un temps històric determinat, la Guerra Civil Espanyola, dins d'un marc geogràfic concret, Catalunya, el riu i les Terres de l'Ebre, enmig d'unes circumstàncies específiques, la batalla de l'Ebre.

● L'enquesta/ recerca inicial

A partir dels objectius abans explicats, s'intenta des de bon principi desenvolupar en l'alumnat un sentiment de proximitat respecte als que van viure la batalla de l'Ebre, ja com a combatents, ja com a població civil, i de retruc a tots els que van patir la Guerra Civil Espanyola. Per aconseguir-ho, es busca crear un interès previ abans de la realització de la visita, mitjançant l'elaboració d'una enquesta als grans de la casa, amics o coneguts, que hagin viscut la batalla de l'Ebre o els anys de la

Didàctica de la Batalla de l'Ebre.

guerra. Es tracta senzillament de preguntar en l'entorn familiar pels records conservats d'aquells anys i ressenyar-ho, a partir d'una recerca molt elemental que no vol altra cosa que despertar l'interès del noi i la noia pel passat comunitari i familiar i, a partir d'aquí, introduir-lo en les circumstàncies de la guerra civil i més específicament en les de la batalla de l'Ebre.

Encara que, com és lògic, la recerca cal centrar-la al voltant de la batalla, si en algun cas determinat no és possible fer-ho, qualsevol altra vivència de la guerra, els bombardejos, altres batalles, la vida a la reraguarda, etc. pot ser útil per al treball de l'alumne. Tampoc és absolutament precís que el testimoni sigui directe, no sempre el podrà aconseguir, però en canvi fàcilment trobarà persones en el seu cercle familiar que guardin records de parents que sí van viure la Guerra Civil.

Com és evident, el paper del professorat emmarcant l'època històrica i guiant els passos de l'alumnat resulta fonamental.

D'altra banda, es pot donar la possibilitat que part de l'alumnat mostri un entusiasme pel tema, ja sigui per antecedents familiars o per propi interès. L'enquesta inicial l'ajudarà a canalitzar-lo, sempre orientat pel consell i l'ajuda del docent.

També prèviament, i segons el criteri del professorat, es poden desenvolupar, a partir del treball del mapa i lligat als itineraris i experiències dels distints testimonis, continguts de caire geogràfic i social que evidencien, al costat de les vivències dels familiars, el protagonisme absolut de la guerra i com aquesta afecta o distorsiona la marxa normal de la societat.

Una altra activitat de classe que pot resultar engrescadora seria la posada en comú dels resultats de l'enquesta. La coincidència de moltes de les experiències recollides, juntament amb el fet de compartir-les, estimularà

Didàctica de la Batalla de l'Ebre.

l'apropament al tema i predisposarà a escoltar les vivències que cada alumne ha recollit.

Finalment, seria una bona eina d'aproximació didàctica aconseguir que algun o alguns dels testimonis o parents fessin, conjuntament amb l'alumnat, la visita o, si més no, poguessin parlar de les seues experiències amb la classe, preferentment durant i després d'haver-la portat a terme. Totes aquestes possibilitats queden en mans del professorat del grup/classe que és qui millor pot graduar els nivells d'actuació més efectius i factibles, en funció de la predisposició, interès i resposta del conjunt del seu alumnat.

● Dossier de la visita

El dossier pròpiament dit, a partir de l'aproximació inicial i la contemplació dels llocs emblemàtics de la lluita, amb les explicacions que els acompanyen, se centra a fer comprendre, des de la mirada d'un jove combatent, el que va significar la lluita i la transcendència històrica que va revestir. En cap cas l'objectiu és atabalar els nois i les noies amb especificacions tècniques o llargues disquisicions històriques. Ben al contrari, es busca, a través de la batalla de l'Ebre, fer-los sentir el que és la guerra i la seua immensa absurditat, juntament a la gran tragèdia que representa. Res millor que la batalla de l'Ebre, donades les circumstàncies i la cruesa en què es va desenvolupar, per ajudar-los a comprendre la gran desgràcia que comporta qualsevol guerra, encara més accentuada en el nostre cas per tractar-se d'una guerra civil.

El fil argumental de la visita es lliga amb la lectura prèvia del testimoni viscut d'un soldat ras, un noi jove sense connotacions polítiques o socials especials, que es veu arrabassat de la seua quotidianitat, com tants d'altres, i llençat a participar en els combats de l'Ebre. El seu testimoni, el d'una persona normal, un ciutadà qualsevol, gairebé un adolescent, permet crear una proximitat amb els alumnes que és difícil d'establir respecte a personatges històrics o amb una posició massa rellevant dins

Didàctica de la Batalla de l'Ebre.

dels esdeveniments. La seua visió defuig el sentiment èpic, molt característic de les pel·lícules bèl·liques que acostuma mirar el nostre alumnat, i presenta els fets sense pretensions literàries, més aviat amb els ulls, ingenus i astorats alhora, d'un noi que de cop es veu abocat al gran desastre de la guerra. La realitat que es pretén transmetre és precisament aquesta, la guerra viscuda, sofrida, a través de la mirada d'una persona de la seua mateixa edat, amb voluntat de presentar una visió molt real i allunyada de les concepcions enaltidores de la guerra, sigui quin sigui el motiu que les justifiqui, i centrada en l'experiència individual i comunitària dels que la pateixen en la pròpia carn.

● **Activitats**

L'alumnat, a banda de copsar les condicions de penúria en què vivien els soldats, podrà veure i entrar en els refugis i les trinxeres on els tocava viure, o entendre la duresa de la lluita observant la trencada orografia de la zona i passejant entre els roquissars de Pàndols. També podrà comprendre millor el que significava ser soldat a través de l'experiència de posar-se per un moment en la seua pell, desplaçant-se durant una estona vestit com els soldats i carregant el pes equivalent a l'equip reglamentari d'un combatent d'infanteria, des del casc fins a les espadenyes, passant per la motxilla i les cartutxeres. Aquesta activitat entre lúdica i didàctica pot enllaçar molt bé amb el tarannà propi de l'edat i facilitar una millor comprensió i atenció de cara a tota la resta de la visita.

● **El treball a desenvolupar i la valoració final**

Com abans ja hem dit, s'ha considerat convenient reduir al mínim els possibles exercicis per així potenciar més la proximitat de l'alumnat amb els continguts i els espais a contemplar durant la visita. De fet, en el decurs de la jornada només se li demanarà, abans d'iniciar el recorregut, la lectura del testimoni del soldat; durant o després de l'itinerari, una sèrie

Didàctica de la Batalla de l'Ebre.

de preguntes breus per fixar la seua atenció en els elements característics de la batalla; i una valoració final que busca fer-lo posar en la pell d'un noi soldat i alhora imaginar la seua reacció enfront de les dures circumstàncies de la guerra.

Posteriorment, si la resposta és bona i s'ha despertat prou interès pel tema, es podria plantejar al grup classe, sempre a judici del professorat, la realització d'un treball col·lectiu a l'entorn de la batalla.

Desitjaríem, tanmateix, que ens féssiu arribar la vostra valoració, tant personal com professional, sobre el dossier i la visita.

● Bibliografia

Són moltíssims els llibres que directament o indirectament parlen de la batalla de l'Ebre. Els que segueixen només representen una petita mostra dels que resulten més didàctics i fàcils de trobar en el mercat editorial.

DD.AA. *La batalla de l'Ebre. Història, paisatge, patrimoni*. Barcelona: Ed. Pòrtic, 1999.

DD.AA. *La Guerra Civil a Catalunya*. Barcelona: Ed. 62, 2004, 4 vols.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep. CLUA MICOLA, Pere. *La Batalla de l'Ebre. Un riu de sang*. Gandesa: Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre, 2005.

SOLÉ SABATÉ, Josep M. VILLARROYA, Joan (dirs). *Breu Història de la Guerra Civil a Catalunya*. Barcelona: Ed.62, 2005.

TORRES, Estanislau. *La batalla de l'Ebre. La caiguda de Barcelona*. Lleida: Pagès editors, 1999.

VILAR, Pierre. *La Guerra Civil Espanyola*. Barcelona: Crítica, 2001.